

Урожайність зеленої маси портулаку 'Світанок' – 40,0 т/га. Середня маса однієї рослини – 549,5 г. Середня кількість листків – понад 1200 штук. Листки у фазі початку утворення квітконосного пагона містять: сухої речовини – 7,01%, загального цукру – 0,56%, аскорбінової кислоти – 34,65 мг/100 г. Кількість діб від масових сходів до товарної стиглості – 21. Тривалість вегетаційного періоду становить 110 діб, періоду господарської придатності – 11.

Сорт рекомендовано для вирощування у відкритому та захищеному ґрунті в усіх ґрунтово-кліматичних зонах України.

Михайлик С. М.*, Києнко З. Б., Смульська І. В.

Український інститут експертизи сортів рослин, вул. Горіхуватський шлях, 15, м. Київ, 03041, Україна

*e-mail: svetlana.nik2519@gmail.com

ТРАДИЦІЇ ВИРОЩУВАННЯ ТА СОРТОВИВЧЕННЯ КАРТОПЛІ В УКРАЇНІ

Місцем походження картоплі (*Solanum tuberosum* L.) є Перуанські Анди в Південній Америці, де досі існують сотні місцевих різновидів. Картопля є найбільш продуктивною продовольчою, технічною та кормовою сільськогосподарською культурою, яку вирощують у помірній кліматичній зоні. З неї виробляють крохмаль, спирт, сировину для одержання вітамінів, молочну кислоту, оцет тощо. Продукти її переробки широко використовують у харчовій (картопля фрі, крохмаль, чипси, картопляні пластівці, борошно), кондитерській, хімічній, парфумерній, текстильній, шкіряній, лакофарбовій та інших галузях промисловості. Попит на продукти переробки картоплі постійно зростає. Крім того, картопля є природним лікарським засобом – її бульби широко застосовують як дієтичний продукт під час лікування хвороб нирок, печінки тощо.

Вперше картопля на території України з'явилась ще у V–VI століттях н.е., проте господарського значення не мала – її вирощували, як декоративну рослину та використовували переважно для медичних цілей. Розповсюдження картоплі було поступовим. Спочатку її вирощували на полях поміщиків, а згодом, впродовж XIX століття її розведенням почали займатися і селяни. У цей час картопля стала однією із основних сільськогосподарських культур. Такому широкому розповсюдженню та високому попиту картоплі сприяла можливість довготривалого зберігання та поживна цінність. На початку XX століття картоплярство на території України набуло значного розвитку. Це пов'язано із використанням картоплі для виробництва спирту та крохмалю. У цей період сортовим посівам картоплі не надавали особливого значення, а використовували, в основному, місцеві сорти.

Селекційна робота і сортовипробування картоплі в Україні розпочалося у 30-х роках XX ст. Перші сорти були районовані для вирощування

на території України у 1938–39 рр. Ними стали сорти переважно іноземної селекції, радянських селекційних установ і кращі місцеві сорти, зокрема харчового призначення: ранні – ‘Рання роза’, ‘Кур’єр’, ‘Майка червона’; середньоранні – ‘Ліхтблік’, ‘Елла’; середньостиглі – ‘Розовий із Мілета’, ‘Княжна корона’, ‘Юбель’, середньопізні та пізні – ‘Лорх’, ‘Деодара’, ‘Парнасія’, ‘Клюгер’, ‘Вольтман’. Для технічної переробки призначались сорти: ‘Стахановський’, ‘Рясна’, ‘Червоноспиртова’, а також ‘Парнасія’, ‘Вольтман’, ‘Вольтман 1177’.

Із числа районованих, сорти ‘Альма’, ‘Ліхтблік’, ‘Елла’, ‘Юбель’, ‘Парнасія’, ‘Вольтман’ і ‘Клюгер’ були ввезені з Німеччини, а ‘Рання роза’ і ‘Кур’єр’ – із США. ‘Рання роза’ (‘Американка’) – один з найстаріших американських сортів, виведений ще в 1861 році. Столовий сорт ‘Альма’ виведений у Німеччині в 1904 році, отриманий від схрещування ‘Early Sunrise’ (‘Ерлі Зюнрізе’) × ‘Erste von Fromsdorf’ (‘Ерсте фон Фромсдорф’).

Першим сортом картоплі української селекції вважається ‘Пиріжок Малюшицького’, який отримав назву за оригінальну форму бульб і добрий смак та на честь автора М. К. Малюшицького. Сорт був створений у Київській крайовій сільськогосподарській дослідній станції.

Сорт ‘Поліська–36’ виділений у 1931 році з гібридного матеріалу, одержаного в 1929 році на Носівській дослідній станції. Сорт ‘Лорх’ виведений у 1922 році на картопляній селекційній станції (сучасний Всеросійський науково-дослідний інститут картопляного господарства ім. О. Г. Лорха). Сорт ‘Майка червона’ – місцевий сорт Голопристанського і Каховського районів Херсонської області. У Всесоюзному інституті бродильної, плодово-ягідної промисловості (с. Немішаєве) було створено покращений клон німецького сорту ‘Вольтман’ – сорт ‘Вольтман 1177’, призначений для виробництва спирту та крохмалю.

Для вирішення задач сучасного картоплярства у створенні та використанні нових сортів різного цільового призначення центральне місце належить селекції. Наразі селекцією картоплі в Україні займаються: Інститут картоплярства НААН і його Поліське дослідне відділення, Інститут сільського господарства Карпатського регіону НААН, Закарпатська державна сільськогосподарська дослідна станція НААН, Сумський національний аграрний університет і ЗАТ НВО «Чернігівеліткартопля».

Основними напрямками селекції картоплі є створення стабільних, пластичних, високопродуктивних сортів столового, столово-технічного і універсального призначення, з добрими смаковими і кулінарними якостями; стійких до хвороб, шкідників та природно-кліматичних умов вирощування; придатних до механізованого виробництва, тривалого зберігання та промислової переробки. Кожна галузь вимагає певних якісних показників продукції. Проте, загальними вимогами до продовольчої картоплі, є збалансований вміст сухої речовини, цукрів та крохмалю в бульбах, неглибоке залягання вічок, незначне механічне пошкодження бульб, відсутність бульб із певними фізіологічними деформаціями.

Сьогодні у світі відомо близько 5000 сортів картоплі. Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні (далі – Реєстр сортів), станом на 05.09.2024 р. містить 227 сортів картоплі, з яких 92 – української селекції (40%) та 135 – іноземної (59%). Більша частка сортів вітчизняної селекції належить Інституту картоплярства НААН України (32%); зарубіжної – заявникам з Нідерландів (28%) та Німеччини (25%). За групами стиглості зареєстровані сорти картоплі розподілені таким чином: середньостигла група – 49%, ранньостигла – 22%, середньорання – 16%, середньопізня – 7%, надрання – 6%. За напрямом використання переважають столові сорти – 82%, а частка технічних та універсальних становить 18%. Сорти зареєстровані в останні 5 років становлять 28%, ті що знаходяться у Реєстрі сортів 5–15 років – 49%. Найстарішим із зареєстрованих, є сорт ‘Romano’ нідерландської селекції, роком державної реєстрації якого є 1980 рік.

Натаљчук Д. Ю.

*Інститут садівництва НААН України, Київ-27, вул. Садова, 23, 03027, Україна
e-mail: Natalman@meta.ua*

УРОЖАЙНІСТЬ ТА МАСА ПЛОДІВ ПЕРСИКА (*PRUNUS PERSICA* MILL) ЗАЛЕЖНО ВІД СОРТО-ПІДЩЕПНИХ КОМБІНУВАНЬ В УМОВАХ ПРАВОБЕРЕЖНОЇ ЧАСТИНИ ЗАХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ

Серед різноманіття кісточкових культур персик виділяється своєю швидкоплідністю, високоврожайністю та крупноплідністю, що робить його високорентабельною культурою. Плоди ціняться наявністю вітаміну Р (активні антоціани, кахетини, флавоноїди), С (аскорбінова кислота), провітаміну А (каротин). Також містять яблучну і лимонну кислоти. Різноманітний склад плодів персика свідчить не лише про харчову їх цінність, але й про лікувальну, що є особливо важливим у складній екологічній ситуації в Україні. Крім вживання у свіжому вигляді та використання у консервній промисловості в останні роки розроблені нові способи зберігання і використання плодів. Це швидке заморожування, під час якого повністю зберігаються дієтичні, харчові і смакові якості плодів, що робить дану культуру ще більш затребуваною.

Натомість, в Україні площі під цією культурою скорочуються і становлять наразі 1,5 тис. га з валовим виробництвом всього лише 11,2 тис. т. Це ніша, яка потребує розвитку і вдосконалення, як технології вирощування так і дослідження нових перспективних сорто-підщепних комбінувань, що дозволять збільшити виробництво персика в більш північних областях, де зі зміною клімату стало можливим вирощувати дану культуру.